

Tijdschrift voor Tandheelkunde

FEBRUARI 1937

XLIV JAARGANG AFLEVERING 2

REDACTIONEEL GEDEELTE

CH. F. L. NORD, EERELID VAN DE MAATSCHAPPIJ

Op Zaterdag 6 Februari is ter Jaarvergadering van de Ned. Maatsch. t. bev. d. Tandheelkunde onzen Hoofdredacteur, bij zijn afscheid als voorzitter, het eere-lidmaatschap aangeboden. Bij de vele lauwers, die men hem de laatste jaren heeft geplukt zal deze onderscheiding door hem wel als een zeer bijzondere worden aangevoeld. Immers naast de Dentz-medaille, die de landelijke vereeniging van Nederlandsche Tandartsen hem voor zijn wetenschappelijke activiteit ter hand stelde, siert men hem nu op spontane wijze met een eere-titel, door nog slechts twee andere collega's gevoerd en kan hij thans bogen op de beide hoogste onderscheidingen, die de vaderlandsche professie haar leden kan geven.

Voor onze lezers, wien het feest-nummer, hem bij zijn zilveren jubileum gewijd, nog helder voor den geest staat, heeft het weinig zin nog nader de verdiensten te belichten, die aan deze nieuwe hulde ten grondslag liggen: In de kleine kwart-eeuw, dat onze Maatschappij het Nederlandsche professioneele leven tracht te regelen behoort Nord zeker tot de meest vooraanstaande strijders voor haar idealen en de zes jaren van zijn actief voorzitterschap zetten de kroon op deze door weinigen geëvenaarden loopbaan.

Hij heeft in zijn dankwoord op sympathieke wijze getracht, de hem gebrachte hulde te delegeeren op de schouders van hen, die zich met élan onder zijn vaandel hebben geschaard. Maar juist deze door hem zoo gewaardeerde medewerking bewijst de kracht die van zijn persoonlijkheid uitgaat. En wanneer wij hier onze gelukwensch uitspreken dan geschiedt dit in het verlangen, dat het onzen hoofdredacteur gegeven moge zijn zijn beste kracht nog lange jaren aan de professie te mogen blijven wijden.

Redactie.

DE MAATSCHAPPIJ-VERGADERING

6 en 7 Februari

Voor de laatste maal hanteerde Nord den voorzittershamer en in het vooruitzicht van het naderend afscheid maakte hij in zijn openingsrede nog eens de balans op van hetgeen tijdens zijn ambtsperiode en onder zijn opper-commando in de Maatschappij tot stand was gekomen. Dank zij decentralisatie en verdeling van het werk over velerlei commissies onder behoud van contact met het D.B. was het mogelijk over de geheele linie goede resultaten te boeken: op het gebied van het ziekenfonds- en kliniekwezen, het middenstandsvraagstuk, de tandtechnikerskwestie. Als zijn retrospectief oog in de verlopen zes en een half jaar zooveel positiefs ontdekte, dan was dit te danken aan de verdeling van arbeid over zooveel medewerkers.

Na deze rede herdacht hij van de 7 leden die in den loop van het jaar de Mij. ontvallen waren, in het bijzonder collega R o e l o f f s als mede-oprichter, die ook in de jaren daarna in de werkzaamheden aandeel had genomen.

Het jaarverslag vermeldde o.a. een toename van het ledental (ondanks 20 opzeggingen van het lidmaatschap) van 857 tot 929, een resultaat derhalve van 81 toetredingen. 's Penningmeesters overzicht was kort; de gepubliceerde stukken gaven duidelijk den financieelen stand van zaken weer, het accountantsrapport, zoodat het verslag van de verificatie-commissie bewezen voor de zooveelste maal dat de geldmiddelen aan beproefde handen waren toevertrouwd; wat kon men nog meer verlangen? F l a u m e n h a f t vergeleek de werkzaamheden van eenige commissies met de financieele consequenties, zooals deze uit de rekening naar voren kwamen en constateerde meerdere of mindere wanverhouding. Niettemin was de vergadering bereid er haar sanctie aan te hechten, zoomede aan de begroting voor het loopende jaar. Alleen ontspon zich opnieuw een gedachtenwisseling over de bestaansreden van de verificatie-commissie naast den accountants-bijstand. V i s s e r achtte haar overbodig, ondanks het critisch toezicht op het financieel beleid, dat de v o o r z i t t e r van haar verwachtte.

Hij gaf dan ook in overweging haar *raison d'être* nogmaals onder de loupe te nemen.

De jaarverslagen der afdelingen en diverse commissies gingen zonder slag of stoot onder den voorzittershamer door. Alleen gaf *Salomons* bij het verslag der C.Z.C. een overzicht van den stand der ziekenfondsonderhandelingen in het bijzonder met de Mij. voor Geneeskunst. Bij de laatstgehouden conferentie met de Huisartsen-commissie was gebleken dat men de contributie-eischen per ziel te hoog vond. De C.Z.C. meende aan de wenschen der H.C. te kunnen tegemoet komen door een verlaging, gecombineerd met een bijbetaling per verrichting door de ingeschrevenen, waarmee de H.C. zich kan vereenigen. De daarbij tevens gestelde voorwaarde om deelneming aan de tandheelkundige fondsbehandeling (in plaats van automatisch) vrij te laten, achtte de C.Z.C. terecht onaanvaardbaar. Het gevolg zou zijn een verdwijnen van de goede risico's en een cumulatie van slechte, waardoor de vaste bijdrage per ingeschrevene ten eenen male ontoereikend zou zijn voor het te verwachten meerdere werk. Intusschen meende de commissie bij de gemengde regeling (abonnementsbedrag plus bijdrage per verrichting) in een verhoogde vergoeding per verrichting een compensatie te kunnen vinden, mede omdat zij de vraag naar conserveerende behandeling zou temperen. Bij een dusdanige regeling meende de C.Z.C. tegen het facultatiefstellen van de inschrijving geen „onaanmemelijk” te moeten laten hooren; de voorzitter der commissie rekende voor dat de tandarts er aldus ook nog mee uit zou kunnen. *Berman* was minder optimistisch dan de C.Z.C.; hij vreesde van die vrijheid intermitterende deelname der leden al naar gelang de tandheelkundige nood steeg om na leniging weer te verdwijnen. *Salomons* trachtte hem op te monteren door de toezegging dat hiertegen zou worden gewaakt; deelneming kon alleen ongedaan worden gemaakt door opzegging van het lidmaatschap van het fonds. *Visser*, uitgaande van het feit dat tandheelkundige hulp niet te verzekeren is, tenzij bij periodieke controle en saneering, wilde de ziekenfondsleden bij voorbaat verdeelen in twee groepen: zij die wel en zij die geen prijs stellen op onderhoud van hun gebit. Verwijzen van de laatsten voor eerste hulp naar den huisarts, gelijk in het facultatieve systeem werd voorondersteld, was in strijd met de wenschen der fondsleden. Voor de eerste groep waren z.i. de ziekenfondsen verplicht een regeling te treffen die binnen het financieele bereik dier leden lag. Van de C.Z.C. verlangde hij de toezegging, dat zij in die richting naar een oplossing zou streven, *Salomons* beloofde zulks al was de situatie niet zoo eenvoudig; men moest nu eenmaal rekening

houden met de uiteenlopende wenschen ten opzichte van de tandheelkundige voorziening. Van Erp vreesde sabotage van het bijbetalings-stelsel in dien zin, dat — naar hem bekend was — door fondsbesturen gedreigd zou worden bij toepassing een vaste tandarts voor halve dagen aan te stellen; dit laatste om particuliere praktijk mogelijk te maken ter meerdere aantrekkelijkheid voor gegadigden. De Beer informeerde of de scheiding in dental-minded en -unminded in de groote steden reeds was bevorderd en verklaarde zich tegenstander van het laten bijbetalen door fondsleden, die zich aan periodieke contrôle onderwierpen. Berman bleef in mineur gestemd, zoodat de voorzitter beloofde met de geopperde bedenkingen rekening te zullen houden.

Nadat aldus de commissie-verslagen de revue waren gepasseerd deed van Hasselt mededeeling van het nieuwste inzake de toepassing van de omzetbelasting. Ten departemente was men ontvankelijk gebleken voor de bezwaren van tandheelkundige zijde tegen het betrekken van de voorafgaande extracties in de „levering” van een kunstgebit. Vanwege de moeilijkheid om met het wisselend aandeel der extracties in de prijsbepaling telkens rekening te houden en om te voorkomen dat de fiscus schade zou lijden, was men alleen te vinden voor een regeling die met beider belangen rekening zou houden. Op het Departement meende men aan de bezwaren te kunnen tegemoet komen door voortaan voor alle protheses, ongeacht of er aan de plaatsing al dan niet een chirurgische voorbehandeling was voorafgegaan, 10 % van de „factuurprijs” in mindering te laten brengen en over de helft van het resteerende bedrag de 4 % belasting te heffen. Om tijdroovende contrôle voor beide partijen te vermijden was men aan het Departement bereid dit gentlemen's agreement te sluiten mits op loyale uitvoering van de zijde der tandartsen kon worden gerekend. Met de instemming der vergadering gewapend zal van Hasselt te bevoegder plaatse deze zaak verder afwikkelen.

Na de diner-pauze hield Mr. Nord Thomson eenige juridische beschouwingen over onbevoegde uitoefening der tandheelkunde, zulks in verband met het betreffende arrest van den Hoozen Raad. Vooraf ging de beantwoording van de vraag: wat is recht? In de eerste plaats een samenstel van rechtsregels, al dan niet gecodificeerd en vastgelegd in wetboeken, die de verhouding regelen tusschen de burgers onderling (civiel recht) en tusschen de burgers en de overheid (publiek recht). Beide worden weer in tweeën gescheiden door het formeele recht, dat de procesregels bevat en het materiële recht, de regeling van het zakelijke element inhoudende.

Nog belangrijker is het recht in engeren zin, want daar speelt de subjectieve opvatting de grootste rol. Objectieve normen zijn niet te geven en de opvatting omtrent de normen evolueeren in den loop van tijd vaak geheel en al.

Als voorbeeld van recht kan dienen het eigendomsrecht, dat men ook bij natuurvolken aantreft en zelfs in Rusland, waar grijpen tegen den particulieren eigendom strafbaar gesteld zijn. Het begrip recht in engeren zin is zuiver subjectief. Bij een geschil tusschen twee even fatsoenlijke lieden hebben beiden een verschillende opvatting omtrent het begrip recht. De rechter, die moet beslissen kan maar één der partijen gelijk geven. Maar dan is het niet uit; de in het ongelijk gestelde partij gaat in hooger beroep en het kan gebeuren dat de hoogere rechter het eerste recht als onrecht bestempelt. De hoogste rechter heeft het dan te zeggen. Maar ook bij ons hoogste rechtscollege, de Hooge Raad, heeft men niet steeds met dezelfde menschen te doen en zoo kan het gebeuren dat door den H.R. op een gegeven oogenblik iets voor onrecht wordt verklaard wat er voorheen als recht gold. Dan gaat, zooals dat heet, de Hooge Raad „om”.

Hoe subjectief recht is kan blijken uit het feit, dat van twee soortgelijke zaken de eerste verloren en de tweede voor een andere rechtbank gewonnen wordt; zelfs twee „kamers” van eenzelfde rechtbank hebben wel een verschillende beslissing gegeven. De Hooge Raad nu stippelt in zijn arresten vaste lijnen uit, waarlangs het recht zich ontwikkelt en waarnaar de lagere rechters zich hebben te richten, op straffe van vernietiging van hun beslissingen.

De evolutie van het recht blijkt het best uit het in de wet neergelegde begrip „onrechtmatige daad”, welks omschrijving in de taal aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat, maar waarover niettemin boekdeelen vol geschreven zijn. Aanvankelijk alleen betrekking hebbend op de burgers onderling, werd hij later, toen de staat rechtsstaat geworden was, ook toepasselijk verklaard op de overheid, aldus de burgers beschermend tegen willekeur. Op het oogenblik is daarin weer eenige kentering gekomen door den Staat niet verantwoordelijk te stellen bij de uitoefening van zijn publieke taak. Met dit voorbeeld toonde M r. N o r d T h o m s o n aan hoe, zonder dat een letter in den tekst verandert, verschillende opvattingen mogelijk zijn als gevolg van een verandering in de mentaliteit.

Deze wet nu, aldus de spreker, heeft geoordeeld over een tandheelkundige, wien ten laste was gelegd dat hij, slechts bevoegd tot toepassing der volledige tandprothese, buiten noodzaak en als bedrijf de tandheelkunde had uitgeoefend door een kies gedeeltelijk

te trekken (dit ironisch aandoende „gedeeltelijk” maakte echter geen punt van discussie uit). Over aanschaffing van een kunstgebit was daarbij niet gesproken. Vast stond dat het buiten noodzaak geschiedde, omdat ter plaatse voldoende bevoegde hulp verkrijgbaar was.

Het tweeledig verweer van den tandheekkundige was eensdeels gebaseerd op het betoog, dat wie bevoegd is tot het meerdere, n.l. de tandprothese, vanzelf gerechtigd is tot het mindere, de daarbij inbegrepen extractie. Het tweede argument betrof de ten laste legging dat hij niet toegelaten tot de uitoefening van het beroep van tandarts, dit beroep onbevoegd had uitgeoefend. In afwijking daarvan stelde de verdachte, dat hij slechts zijn bevoegdheid zou hebben *overschreden*, waarmede hij nietigheid van de dagvaarding pleitte. De rechtscolleges, die achtereenvolgens dit geval te behandelen kregen hebben de in het betreffende strafwetsartikel gemaakte onderscheid niet laten gelden. De rechtbank besliste o.a., dat hij in het geheel geen bevoegdheid had om kiezen te trekken, zijn bevoegdheid was een geheel andere, n.l. de toepassing der tandprothese en in het onderhavige geval was van een kunstgebit geen sprake.

De Hooge Raad, die, met voorbijgang van het Gerechtshof, het veroordeelend vonnis in cassatie rechtstreeks te behandelen kreeg, stelde vast dat onder toepassing der volledige tandprothese niet iets kan worden volstaan, wat met tandvervanging niets te maken heeft; dat een handeling die daarmee niet samenhangt al voldoende is om de onbevoegde uitoefening te constateeren. Uit de dagvaarding bleek dat hij een handeling heeft verricht, waartoe alleen de tandarts en de arts bevoegd is, bijgevolg was hier niet van bevoegdheidsoverschrijding, doch van onbevoegde uitoefening sprake. Het verweer van den tandheekkundige dat tandprothese en volledige tandprothese als één begrip moet worden opgevat verwierp de H.R. zeggende, dat beide begrippen dezelfde zijn, maar dat niet is aan te nemen dat het hier een handeling betrof die met prothese of voorgenomen prothese verband hield. Het beroep op het onlogische van de wet, n.l. dat men wel iets zou mogen doen in verband met de tandvervanging doch niet onafhankelijk daarvan verwierp de H.R. omdat uit de geschiedenis van de totstandkoming der wet duidelijk blijkt, dat zwaar heeft gewogen de broodwinning van de groep personen (waartoe verdachte behoorde) welke lange jaren zich ongestoord had beziggehouden met de uitoefening der tandprothese. Daarom was het niet zoo vreemd dat bepaalde verrichtingen, ook al zijn zij in een bepaald verband toegelaten, aan de bevoegdheid der tandheekkundigen onttrokken

waren. Spr. achtte dit laatste zoo belangrijk, omdat de H.R. duidelijk zegt, dat de historische grond van wettelijke bepalingen niet uit het oog mag worden verloren. Iedere verrichting van den tandheelkundige moet derhalve met de tandvervanging verband houden.

Bij de gedachtenwisseling, die zich bij deze juridische uiteenzetting aansloot, constateerde Sanders dat een beroep van de tandheelkundigen op de onhoudbaarheid van den toestand niet op gaat; historisch bezien is de wet alleen bedoeld om hen te helpen bij het ongehinderd voortzetten van hun prothetische werkzaamheden. Daaronder valt *niet* de behandeling van den kiespijnlijder.

Hierna hield Buismán een beschouwing over hetgeen de Mij. in het belang van den aanstaanden en jongen tandarts kan doen. Eerst gaf hij een overzicht van wat zij reeds verricht had, met name op het stuk van onderwijs. Hij schetste het ontstaan van het bekende onderwijsrapport als reactie op de mogelijkheid van een universitaire studie, neergelegd in het Academisch Statuut, van welke mogelijkheid de faculteit tot heden geen gebruik heeft gemaakt, noch willen maken. In dit verband bepaalde hij aan de hand van de Hoogeronderwijswet de positie van de huidige tandheelkundige opleiding ten opzichte van het universitaire onderwijs, waarmede zij op historische en organisatorische gronden verbonden is, zonder er wettelijk toe te behooren.

Hij ging dan de tekortkomingen van het huidige onderwijs na, voorzoover het den student niet voldoende voorbereidt voor de zelfstandige taak, die hem later wacht. Voor de tandheelkunde klemt dit te meer omdat het voor den pas afgestuurde niet mogelijk is om (zooals jonge artsen) in klinieken zich voor de praktijk verder te bekwamen; in de particuliere praktijk al evenmin. Voor zoover de gebreken het gevolg waren van overvulling, had de Mij. tot plicht om op verbetering door het stichten van een tweede opleiding aan te dringen.

Vervolgens besprak hij de regeling der tandheelkundige examens, die krachtens de wettelijke bepalingen staatsexamens zijn, onafhankelijk van de bestaande onderwijsinstelling. In werkelijkheid wordt het praktisch tandheelkundig examen uitsluitend afgenomen door de klinische docenten aan het Tandheelkundig Instituut, waardoor dit onderzoek het karakter heeft van een eindexamen, hetgeen uiteraard meer gericht is naar de beperkte mogelijkheden van het onderwijs dan op de latere zelfstandige beoefening der praktijk door den candidaat. Ten einde het specifieke karakter van het examen beter tot zijn recht te doen komen

kon de Mij. niet anders doen dan aandringen op de aanvulling der commissie met deskundigen buiten het onderwijs staande. De redelijkheid van deze wensch toonde spr. aan met een beroep op de samenstelling van de examencommissies voor arts en apotheker, waarvoor de „versterking” der faculteiten met deskundigen, niet tot de docenten behorende, nadrukkelijk in het Academisch Statuut is voorgeschreven.

Die deskundigen zouden tevens de technische bekwaamheden moeten beoordeelen, welke voor het theoretisch tandheelkundig examen worden geëischt; het met goed gevolg afleggen van dit examen zou dan toegang moeten geven tot het 3e studiejaar.

Bij het beantwoorden van de vraag wat de Mij. nog meer zou kunnen doen voor den aanstaanden collega, werd uitgegaan van het feit, dat de student als regel niet weet wat in de praktijk van hem verwacht wordt; de verantwoordelijkheid tegenover den patiënt stelt eischen ten opzichte van de indicatie en therapie, die door andere factoren beheerscht worden dan alleen tandheelkundige kennis. Den jongen tandarts ontbreekt na beëindiging van zijn studie nog den psychologischen kijk op het geval en den patiënt, maatschappelijk inzicht, den slag om met menschen van uiteenlopende beschaving en temperament om te gaan. Natuurlijk zal elke jonge tandarts na verloop van tijd wel wegwijs worden en het zal van zijn persoonlijkheid, intelligentie en aanpassingsvermogen afhangen hoe hoog de prijs aan ervaring zal zijn, die hij zal hebben te betalen voor het verwerven van die eigenschappen. Die ervaring bevat echter meerdere elementen van algemeene geldigheid, welke geschikt zijn om den beginneling als leefregels mee te geven en hem aldus den overgang van studie naar de praktijk te vergemakkelijken. Naar het oordeel van den inleider was hier een aanvullende taak voor de Mij. te vervullen door de oudste jaars studenten in persoonlijke aanraking te brengen met collega's, die in de praktijk staan en daaruit stof te over kunnen putten tot hun leering, opdat zij niet eerst met vallen en opstaan zelf tot deze kennis behoeven te geraken. Het gaat hierbij om tandheelkundige onderwerpen van praktijksstandpunt, die het beste in ongedwongen contact behandeld kunnen worden, in den vorm van vragen en meer of minder uitvoerige beantwoording op bijeenkomsten, in den vorm van tafelronden, van gemoedelijk karakter. Voor de praktische uitvoering zou samenwerking met de tandheelkundige studentenvereeniging het best tot het doel leiden. Voor deze op gezette tijden te houden bijeenkomsten zou de Mij. een lijst van onderwerpen kunnen samenstellen waaromtrent het gewenscht is den studenten inzicht te verschaffen.

Ook voor den pas geslaagden collega zou de Mij., naast voortgezet onderwijs, nuttig werk kunnen doen, gegeven de eenzijdige en luchthartige voorstelling, die hij zich van zijn entree in het professioneele leven veelal gevormd heeft. Daar hij van de vele te nemen beslissingen de draagwijdte en gevolgen niet voldoende kan overzien, zouden hem veel moeilijkheden bespaard kunnen blijven, indien hij van belangelooze voorlichting en raad gebruik zou kunnen maken. De inleider zou tot dat doel de jonge collega's een lijst van namen ter hand willen stellen van personen (lieft over het geheele land verdeeld) die zich bereid hebben verklaard hen de voorlichting en raad te geven die zij in hun speciale geval behoeven. De Mij. had daarbij de taak om de studenten van het laatste studiejaar op het bestaan van dit instituut te wijzen en hen in geschrifte al die gegevens te verstrekken die nuttig zijn en zich voor een dergelijken vorm van publicatie leenen. Daarnaast zou hij deze voorlichtings-organisatie ook willen gebruiken tot het verstrekken van inlichtingen aan hen, die de studie der tandheekunde denken op te vatten. Zulks, bedoeld om lichvaardige studiekeuze te voorkomen, ware te bereiken door de hoofden van scholen voor middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs (tegen den tijd der eindexamens) op het bestaan ervan te wijzen.

Na eenige discussie over het karakter der tandheekkundige studie gispte Poelstra de publicatie van het memorandum van Dr. van Dorssen in het Tijdschrift en betreurde het feit der verbroken samenwerking van de O- en E-commissie en het college van lectoren, zoomede de vermelding daarvan in het adres aan den Minister van Onderwijs. Oltmans had bij geruchte vernomen, dat de relatie verbroken zou zijn als gevolg van handelingen van officials van de Mij. De voorzitter ontkende dit; het streven der Mij. was steeds geweest naar buiten den indruk van een goede verstandhouding te handhaven en de tekortkomingen van het onderwijs binnenskamer te behandelen. De publicatie van het memorandum van Dr. van Dorssen noopte toen het D.B. om den Minister ook met de wenschen der Mij. ten opzichte van het onderwijs in kennis te stellen, een en ander met het oog op de te verwachten bespreking bij de behandeling der begrooting in de Tweede Kamer.

Ten einde de leden meer gelegenheid te geven om over deze kwestie een oordeel te vormen vroeg Sanders voorlezing van de tusschen beide colleges gevoerde briefwisseling, waaruit duidelijk bleek dat het verbreken van het contact niet gelegen kan hebben aan de pogingen der O- en E-commissie om nieuwe toenadering tot stand te brengen. In dit verband werd tevens voor-

lezing gedaan van een ingekomen bericht van den Directeur-lector van het T.I. dat, hangende een uit te brengen rapport, geen officieele mededeelingen konden worden gedaan inzake de onderwijskwestie. Tevens deelde de voorzitter mede, dat Curatoren ten deze contact gezocht hebben met eenige tandartsen, wat door het zenden dezerzijds van een uitvoerige memorie is gevolgd. Een en ander was Sanders en Margadant aanleiding een uitspraak van de vergadering te verzoeken inzake de door de Mij. gevolgde gedragslijn. Loeb en Visser, overtuigd van de vredelievende gevoelens van het H.B. jegens het onderwijs, achtten een motie niet noodig. Ook Margadant was ieder oogenblik bereid de vriendenhand te reiken maar meende, dat het voor de historie goed was om de opvatting der Mij. als geheel vast te leggen. Het resultaat was de aanneming met algemeene stemmen van een motie, waarin de Alg. Vergadering „gehoord de uiteenzetting van den voorzitter en na kennisneming van de door de O- en E-commissie met het college van lectoren gevoerde correspondentie betreffende de wenschelijkheid eener verbetering van het onderwijs” haar vertrouwen uitsprak in het door het D.B. gevoerde beleid.

Ten aanzien van de door den inleider behandelde punten werd op voorstel van den voorzitter besloten deze, ter bestudeering op een eventueele praktische uitwerking, aan de O- en E-commissie over te dragen.

De Zondagochtend werd begonnen met de behandeling van het Rapport der Commissie tot bestudeering van minimumtarieven voor laboratorium werkzaamheden, zooals het in overzichtelijken vorm in de bijlagen bij den beschrijvingsbrief was opgenomen. Visser als voorzitter der commissie begon met een woord van dank aan zijn medeleden, in het bijzonder aan den secretaris-laboratoriumlid den heer Tolmeyer, voor hun voortvarenden arbeid. Hij ontnam tevens aan de vergadering de illusie dat van daaruit nog nieuwe gezichtspunten op detailkwesties konden worden geopend: er was niets wat in de commissie niet onder het oog was gezien. Derhalve gaf hij in overweging om het aangeboden minimum-tarief van een algemeen standpunt te beoordeelen in dien zin, dat een goed gesalarieerd tandtechnisch personeel een waarborg was tegen een herhaling van vroegere toestanden, waaruit de onbevoegde uitoefening was voortgevloeid. Met ingenomenheid voegde hij er aan toe dat uit de enquête was gebleken dat de salarissen van de technici in dienst van collega's algemeen uitgingen boven die welke door de commissie waren vastgesteld

voor het personeel der aangesloten laboratoria. De heer C r u c q, die als bedrijfseconoom voor de commissie het statistische materiaal der enquête had verwerkt om aan de veelzijdige gegevens een leidraad voor de tarieven te ontleenen, was eveneens achter de groene tafel aanwezig om een technische uiteenzetting te geven van het in het rapport neergelegde resultaat. Deze begon met voorop te stellen, dat de tandtechniek een loonintensief bedrijf is, waarvan 50 % der bedrijfskosten uit salarissen bestaat. Aan materialen gaat dan verder 12—14 % weg. Daarbij komen voor groo-tere laboratoria de uitgaven voor organisatie terwijl de „service”, bestaande o.a. in snelle aflevering der werkstukken een verlies aan onbezette tijd van 20 % met zich brengt, omdat de personeelssterkte op de maximum belasting moet zijn gebaseerd. Natuurlijk liepen de bedrijfs toestanden in de verschillende laboratoria belang-rijk uiteen, niet minder de loonen. Uit de heterogene gegevens was het echter gelukt een basis te leggen waarop door calculatie een minimum-loon en daarmee verband houdend minimum-tarief kon worden bepaald. Bij dit laatste moest echter rekening gehouden worden met den gegroeiden toestand, dat de vergoeding voor kleine werkstukken te laag was en om allerlei redenen ook thans nog gebleven is beneden het niveau dat door den tijd, noodig voor de vervaardiging, wordt bepaald. In de vergoeding voor de groo-tere werkstukken is een compensatie aangebracht waardoor dit de totale bedrijfsuitkomsten niet ongunstig beïnvloedt. Wat het berekende uurloon van f 0.70 en de daaruit afgeleide tarieven betreft, deze worden gerechtvaardigd door het feit dat in de par-ticuliere praktijk en klinieken met eigen technische hulp de kosten van beide niet kunnen worden benaderd. Dat in verschillende be-drijven lagere loonen werden uitgekeerd, die het gevolg waren van concurrentie en te lage tarieven was geen reden om deze toestanden te handhaven. Alleen de gecalculerde tarieven en loonen waren een waarborg tegen het zoeken naar bijverdiensten in ongewenschte richting.

Ondanks deze deskundige uiteenzetting waagde B e r m a n zich aan critiek. Zoo meende hij dat het tijdverlies een risico was dat de laboratoriumhouder voor zijn rekening had te nemen, temeer daar de berekende bedrijfswinst voor een patroon met 5 technikers hem te „pessimistisch” was en geen weerspiegeling van het werke-lijke inkomen. De patroon was meestal zijn eigen eerste techniker en toucheerde bijgevolg ook nog het daarvoor berekende loon. Voorts liepen veel werkzaamheden door elkaar, wat een tijdsbe-sparend element vormde. Hield men dan ook nog rekening met den bestaanden lagere loonstandaard, dan kwam men tot heel

wat royaler bedrijfsuitkomsten voor het hoofd van het bedrijf.

De heer C r u c q was van meening dat de gecalculeerde winst den patroon toekwam op grond van het bedrijfsrisico dat hij droeg; of hij daarnaast aandeel nam in de technische werkzaamheden was een zaak die buiten zijn functie als patroon stond. Om tot een praestatie te komen, waaruit het genoemde winstbedrag voortvloeide, moesten meer dan 1500 volledige protheses afgeleverd worden, zijnde 30 per week met een arbeidsduur van $9\frac{1}{2}$ uur per stuk of 5 gebitten per man per week. Een dergelijke praestatie, uit de statistische gegevens berekend was in de praktijk niet gemakkelijk te bereiken; er waren laboratoria die geen kans zagen een werkstuk in den berekenden tijd uit te voeren. Mocht inderdaad een patroon onder de gestelde omstandigheden het cumulatieve inkomen genieten, dan was dit een honoreering, die, aldus de heer C r u c q, elke critiek kon doorstaan.

M r. N o r d T h o m s o n was van meening dat de calculatie geen juist beeld gaf van de werkelijkheid, althans niet voor den alleenwerkenden technicus, die met een hulpkracht van lageren loonstandaard kan volstaan bij zijn werk. Bij dezen was b.v. voor een te vergoeden tijdverlies geen reden en het minimum-tarief moest in zijn geval toch relatief veel gunstiger bedrijfsuitkomsten opleveren. Volgens den heer C r u c q was echter de alleenwerker de grootste factor geweest in zijn berekeningen, ware dat niet het geval geweest dan zou het tarief veel hooger uitgevallen zijn. Men moest voor een juiste beoordeeling niet vergeten, dat deze man naast zijn technische werkzaamheden ook alle andere bijkomstige besognes had te verrichten en steeds gereed moest staan. Voor al deze ongetelde bemoeiingen was een vergoeding in den vorm van 20 % tijdverlies niet misplaatst. Ten aanzien van zijn hulpkracht was hij aan het standaardloon gebonden, op straffe van uitsluiting. Alles in aanmerking genomen kon deze alleenwerker een inkomen genieten dat redelijk was voor zijn praestatie; men moest niet vergeten dat het tarief bedoeld was om uitbuiting van menschen te voorkomen.

De gerechtvaardigheid van een uniform loon over het geheele land werd door S a l o m o n s in twijfel getrokken, deze meende dat het verschil in levensstandaard tusschen de groote steden en de provinciën gevoelig in het loon tot uitdrukking kon worden gebracht. Ook bleef er bedrijfseconomisch een groot verschil tusschen het groote laboratorium met een talrijk personeel en den alleenwerker, die niet onder hetzelfde tarief thuis hoorden. Volgens den heer C r u c q echter had men, wat het eerste betrof, te maken met bedrijven die door middel van filialen praktisch een groot deel

van het land bestreken, waardoor differentiatie onuitvoerbaar was gebleken. Ook moest men niet uit het oog verliezen dat het tarief door het domineeren van het kleinbedrijf in de berekeningen voor de groote steden wellicht aan den lagen kant was; daar stond weer tegenover dat de groote stads-laboratoria veel werk afleverden hetwelk buiten het minimum-tarief om ging. Bij het uniforme tarief was de prijsconcurrentie uitgeschakeld en moest elk laboratorium zijn heil zoeken in de kwaliteit van het afgeleverde werk.

Visser deed ten slotte een beroep op het vertrouwen der leden in het beleid der contact-commissie. Er zou met de gopperde bedenkingen rekening gehouden worden, er werd een overeenkomst aangegaan voor den tijd van één jaar en als er inderdaad onjuiste verhoudingen zouden blijken te bestaan, dan zouden deze in een volgende overeenkomst worden verwerkt. Er waren echter onder de aanwezigen, die dit vertrouwen zoo maar niet wilden geven. Paesi en Flaumenhaft verzochten nadere mededeelingen omtrent de wijze waarop de commissie zich de contrôle op naleving der voorwaarden had gedacht; met de contrôle stond of viel de praktische regeling. Over deze kwestie kon Visser geen definitieve inlichtingen geven, wel kon hij ter geruststelling zeggen, dat men elke ontduikingsmogelijkheid kende en dat eventueele overtreders uiteindelijk via den bedrijfsconoom „tegen de lamp liepen”. Nadat nog Kranenburg als commissielid de moreele beteekenis van de regeling had doen uitkomen en de voorzitter op den korten looptijd van de overeenkomst had gewezen, werd het voorstel van het D.B., om in de overeenkomst met de Vereeniging van Laboratoriumhouders de voorgestelde loonbasis op te nemen en het minimum-tarief goed te keuren (de eerste met een aanpassingstermijn van anderhalf jaar) aangenomen en de contactcommissie de verdere uitwerking en het toezicht op de uitvoering opgedragen.

Hierna was het woord aan Margadant de voorzitter van de commissie tot bestudeering van het middenstandsvraagstuk om de vergadering op de hoogte te stellen van den stand harer bemoeiingen sedert de vorige jaarvergadering. Middelerwijl was de oprichting van de aangekondigde Vereeniging voor Systematische Mondverzorging in Nederland een feit geworden; op haar statuten was bereids de koninklijke goedkeuring verkregen. Hierdoor was voor het geheele land een organisatie gecreëerd die het monopolie had om met tandartsen overeenkomsten aan te gaan voor de stelselmatige gebitsbehandeling van ingeschrevenen, die aan bepaalde voorwaarden inzake welstand moeten voldoen. Aldus kon een eind gemaakt worden aan overeenkomsten

van afzonderlijke tandartsen met Middenstands-ziekteverzekering-ondernemingen, die elkaar beconcurreren met goedkoope tandheelkundige hulp en aan clandestiene afspraken met personeelsorganisaties e.d. Het sociale doel der vereeniging is om conserveerende tandheelkundige hulp binnen het financieele bereik te brengen van middenstanders met beperkt inkomen, een te bepalen grens niet overschrijdende. Voor een lage contributie wordt het recht gegeven op gratis gebitsinspectie en behandeling tegen vast te stellen vergoeding per verrichting. Als zoodanig bedoelt de vereeniging een schakel te zijn in de tandheelkundige opvoeding van een bepaald deel van het publiek. Spr. gaf een overzicht van haar werkwijze; het bestuur wordt voor $\frac{3}{7}$ benoemd door de Mij., de overige leden uit personen, die de sociale doelstelling toegedaan zijn. De personen, wier tandheelkundige belangen behartigd worden, krijgen den staat van „adspirant-leden” zonder ooit lid te kunnen worden en kunnen geen invloed uitoefenen op den gang van zaken. In ruil voor een lage contributie krijgen zij alleen recht op periodieke contrôle en systematische hulp als reeds genoemd. De deelnemende tandartsen ontvangen een vaste vergoeding per ingeschrevene als vergoeding voor de periodieke contrôle. Het centrale bestuur is in de hoofdstad gevestigd, naar behoefte kunnen buiten Amsterdam (waar reeds een begin gemaakt is) districten gevormd worden, waarvan de grenzen niet behoeven samen te vallen met die der Mij.-afdeelingen. Met de acquisitie van adspirant-leden is een (met zorg te kiezen) administrateur belast, die zich voor dat doel tot middenstandsorganisaties kan wenden. De tarieven voor behandeling worden in elk district afzonderlijk vastgesteld in overleg met de betrokken afdeeling, doch moeten aan de algemeene voorwaarden voldoen. Naast het hoofdstedelijk district was er ook reeds in Gelderland een in vergaanden staat van voorbereiding. Het tarief vormde het moeilijke probleem, maar aan de oplossing daarvan was niet te ontkomen.

Bij de na deze uiteenzetting volgende gedachtenwisseling vormde de welstandsgrens een punt van wrijving. P a e s i achtte de voor Amsterdam gedachte grens van f 4000 inkomen te hoog, dan viel er maar een gering percentage der bevolking buiten. Hij gaf in overweging om liever met een lagere grens te beginnen en deze zoo noodig naar boven te verschuiven. De contrôle moest tevens streng gehouden worden. M a r g a d a n t kon hem gerust stellen; de grens was nog niet definitief bepaald, maar hij was indachtig aan de meeningsverschillen te dien aanzien bij de Mij. tot bev. der Geneeskunst alwaar men deze materie reeds eerder had aangepakt. In tegenstelling met eerstgenoemde zag hij in de middenstands-

behandeling een bron van bestaan voor de jonge collega's, door de hieruit te verwachten meerdere vraag naar gebitsverzorging. *W a g e n a a r* deelde *P a e s i*'s ongerustheid; van de perfectioneerij van de tandheekkundige hulp in de ziekenfondsen verwachtte hij een toeloop van middenstanders in die richting, zoodat zij van de voor hen bedoelde voorziening geen gebruik zouden maken. Ook hij achtte f 3000 de inkomensgrens, waar men voors hands niet boven moest gaan. *M a r g a d a n t* verwees hem voor zijn wenschen naar de afdeeling Amsterdam waar de definitieve regeling nog moet worden getroffen, evenals in Gelderland.

Het voorzitterlijke voorstel om het H.B. te machtigen de stichting naar behoefte van geldmiddelen te voorzien, werd goedgekeurd, niet dan nadat *S a n d e r s* nogmaals op den ernst van de consequenties dezer middenstands-bemoeijng voor de tandheekkunde had gewezen.

Met dit agendapunt was tevens een einde gekomen aan het voorzitterschap van *N o r d*. In een dankwoord nam hij afscheid van zijn medebestuurders, den juridisch adviseur en de diverse commissies, van welk „orkest” hij slechts de „dirigent” was geweest en welks voortreffelijke spelers verantwoordelijk waren voor het hem door zijn opvolger toegedichte resultaat. Als nieuwe voorzitter was bij de bestuursverkiezing *B r u g m a n* uit de stembus te voorschijn gekomen. Diens eerste bestuursdaad bij den aanvang der ochtendbijeenkomst (nog in zijn kwaliteit van vice-voorzitter) was een voorstel aan de vergadering om den scheidenden praeses het eereidmaatschap aan te bieden, uit hoofde van het vele werk voor de beroepsgemeenschap verricht, daarbij den indruk wekkend alsof hij, *N o r d*, niets anders te doen had! Thans des voorzitters plaats innemend, hoopte *B r u g m a n* voort te bouwen op de organisatie door zijn voorganger geschapen, daarbij belovend zijn best te zullen doen. Wat zouden de leden in redelijkheid meer kunnen verlangen?

Van de overige verkiezingen zij vermeld dat *S a l o m o n s* en *E d e l* in hun oude functies opnieuw bevestigd werden, evenals de periodiek aftredende leden der C.Z.C.

Blijft nog te memoreeren een demonstratie van *S c h u t t e* Jr. vóór de vergadering van een vernuftig geconstrueerd lachgasapparaat. Dit was bestemd voor het opwekken van analgesie, tot welk doel uitstrooming van het gas alleen tot stand komt onder de actieve werking der ademhaling. Enkele „teugen” waren voldoende om het beoogde effect voor tandheekkundige doeleinden te bereiken. Na afloop der demonstratie ontwikkelde zich een hartstochtelijk gevoerde discussie, in verband met art. 7 van de wet van 1876. Zoo besmettelijk werkten de juridische beschouwingen van den vorigen avond!

B.